

SZABÓ ORSOLYA

A magyarországi szlovákok a népszámlálások tükrében

A szlovák kisebbség területi elhelyezkedése

A szlovákok a mai Magyarország területén a 17. század végétől, a törökök kiűzése után telepedtek le, elsősorban az elnéptelenedett területekre. Idevándorlásuk több hullámban történt. Az első hullámban 1690–1711 között népesült be újra többek közt Pilisszántó, Piliscsév, Kesztlőc is, ahol ma is jelentős a szlovák lakosság száma. A második hullámban, 1711–1740 között földesúri telepítés zajlott. Ebben a szakaszban került sor az első, önálló szlovák települések létrejöttére (ide tartozik például Tardosbánya, ami szintén szerepel a kiemelt települések között), és ebben a szakaszban telepedtek be a délkelet-alföldi régióba is (Békéscsaba, Szarvas). A harmadik telepítési szakaszban főként a bácskai, bánáti lakatlan településeket népesítették be, de ekkor telepedtek le például Pilisszentkereszten is. A délkelet-alföldi szlovák települések zömét a 19. században az alföldi szlovák helységekből származók népesítették be (Pitvaros, Nagybán-hegyes, Kétsoprony, Örménykút, Kardos). A szlovákok térbeli megoszlását figyelve sziget jellegű régiókról beszélhetünk: Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, Nógrád megyében és Pest környékén, a Dunántúlon Komárom-Esztergom, Pest, Fejér és Veszprém megyében, a délkelet-alföldi Békés és Csongrád megyében, és kisebb egységet képeznek a kiskőrösi és nyíregyházi szlovákok.¹

Ma Magyarországon a legtöbben Békés megyében, Budapesten, Komárom-Esztergom megyében, Nógrád megyében és Pest megyében élnek. Ami a magyarországi szlovákok számát illeti, különböző adatokkal kell számolnunk, hiszen más számot mondanak a szlovák szervezetek, mást a Hoóz-féle tanácsi minősítés, amely a 80-as években hétszerese a népszámlálási adatoknak, és megint más tűnik ki a népszámlálási adatokból. A legutóbbi három népszámlálás összesített adatait az *1. táblázat* tartalmazza.

A táblázatból jól látható, hogy az 1980. évi népszámlálási adatokhoz képest nemzetiségüket tekintve igen jelentősen nőtt a szlovákságukat vál-

¹ Gyivicsán Anna – Krupa András 1997. *A magyarországi szlovákok*. Budapest: Útmutató Kiadó. 5-8.

1. táblázat. A szlovák kisebbség nemzetiségi és anyanyelvi országos eloszlása

Év	Nemzetiség	Anyanyelv
1980	9 101	16 054
1990	10 459	12 745
2001	17 693	11 817

lálók száma² (94 százalék), ha azonban az anyanyelvi bevallásokat nézzük, csökkenés figyelhető meg (26 százalék).

A 2. táblázat Budapestet és azokat a megyéket mutatja, ahol a szlovákság a legnagyobb számban él, Budapest, a többi város és a vidék eloszlásaival. A táblázat az arányokat a megyék összlakosságára vetíti ki, azt bizonyítja, hogy ha az egyes megyék összlakosságához viszonyítjuk a szlovák népesség számát, akkor szinte értékelhetetlenül alacsony adatokat kapunk. Itt is látszik azonban Békés megye kiemelkedő helyzete.

Mind a három népszámlálás adatai szerint a magyarországi szlovák lakosság többsége egyetlen megyében, Békésben tömörül, a megye mind a származási, mind az anyanyelvi bevallásokat tekintve magasan túlreprezentált. 1980 és 2001 között Békés megye – akár a nemzetiségi, akár az anyanyelvi bevallásokat vesszük figyelembe – az első helyen áll. A nemzetiséget tekintve Békés megyét (3705 fő) Pest megye (1764 fő), Komárom-Esztergom megye (961 fő) és Budapest (686 fő) követi. Nógrád megyében (572 fő) és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében (516 fő) van még 500 fő fölött a szlovák nemzetiségűek száma, a többi megyében 13–370 fő között van.

1990-re csökken a Békés megyében élő szlovák nemzetiségűek száma (3313 fő). Pest megyében nő (1947 fő), Komárom-Esztergom megyében szintén (1135 fő), a sorban azonban nem Budapest következik, ahogyan 1980-ban, hanem Borsod-Abaúj-Zemplén (896 fő), aztán Nógrád megye (804 fő) és csak azután Budapest (802 fő). Békés megyét (és Csongrádot) leszámítva, mindenhol nőtt a szlovák nemzetiségűek száma.

2001-ben Békés megyében 5022 szlovák él, Pest megyében 3472 fő, Komárom-Esztergom megyében 2795 fő, ez több, mint a kétszerese a 10 évvel ezelőtti adatnak, Nógrád megyében szintén több, mint kétszeres növekedés figyelhető meg (1778 fő). Budapesten 1528 főre, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 1150 főre emelkedik a szlovákok létszáma.

Az anyanyelvi bevallások tekintetében 1980-ban Békés megye vezet a sort (7924 fő). Pest megyében 2532 fő, Komárom-Esztergom megyében 1560 fő, Budapesten 1054 fő vallja szlováknak anyanyelvét. Nógrád

² 2001-ben lehetett először névtelenül nyilatkozni, ami nyilvánvalóan hatással volt a nemzetiségi bevallások alakulására.

2. táblázat. A szlovák népesség nemzetiségi és anyanyelvi eloszlása és százalékos aránya a megyék összalakosságához képest (1980, 1990, 2001)

Megye + Budapest	L	N	%	Nk	Nv	A	%	Ak	Av
				1980					
Budapest	2 059 347	686	0,03			1054	0,05		
Békés	436 910	3705	0,84	2601	1104	7924	1,81	4272	3652
Borsod-Abaúj-Zemplén	809 468	516	0,06	396	120	588	0,07	369	219
Csongrád	456 300	370	0,08	290	80	693	0,15	539	154
Komárom-Esztergom	321 470	961	0,29	636	325	1560	0,48	1141	419
Nógrád	240 251	572	0,23	408	164	720	0,29	655	65
Pest	973 709	1764	0,18	1420	344	2532	0,26	1989	543
				1990					
Budapest	2 016 774	802	0,04			934	0,046		
Békés	411 887	3313	0,804	2183	1130	5070	1,231	2948	2122
Borsod-Abaúj-Zemplén	761 963	896	0,118	689	207	734	0,096	545	189
Csongrád	438 842	305	0,07	176	129	499	0,114	329	170
Komárom-Esztergom	315 208	1135	0,36	698	437	1340	0,425	950	390
Nógrád	227 137	804	0,354	687	117	712	0,313	609	103
Pest	949 749	1947	0,205	1598	349	2105	0,222	1688	417
				2001					
Budapest	1 777 921	1528	0,09			1513	0,085		
Békés	397 791	5022	1,26	1404	3618	3567	0,897	775	2792
Borsod-Abaúj-Zemplén	744 404	1150	0,15	754	396	547	0,073	291	256
Csongrád	433 344	359	0,08	147	212	369	0,085	197	172
Komárom-Esztergom	316 590	2795	0,88	2117	678	1384	0,437	878	506
Nógrád	220 261	1778	0,81	1694	84	769	0,349	674	95
Pest	1 083 877	3472	0,32	2690	782	2629	0,243	1912	717

L: lakosság, N: nemzetiség, Nk: nemzetiség városban, Nv: nemzetiség városban, A: anyanyelv, Ak: anyanyelv községben, Av: anyanyelv városban

3. táblázat. Kiemelt megyék és Budapest (1980, 1990, 2001)

Megye + Bp.	N	%	Nk	Nv	A	%	Ak	Av
			1980					
Budapest	686	7,5			1 054	6,5		
Békés	3 705	40,7	2601	1104	7 924	49,3	4272	3652
Borsod-Abaúj-Zemplén	516	5,6	396	120	588	3,6	369	219
Csongrád	370	4,0	290	80	693	4,3	539	154
Komárom-Esztergom	961	10,5	636	325	1 560	9,7	1141	419
Nógrád	572	6,2	408	164	720	4,48	655	65
Pest	1 764	19,3	1420	344	2 532	15,7	1989	543
Szlovákok összesen	9 101				16 054			
			1990					
Budapest	802	7,6			934	7,3		
Békés	3 313	31,6	2183	1130	5 070	39,7	2948	2122
Borsod-Abaúj-Zemplén	896	3,5	689	207	734	5,7	545	189
Csongrád	305	2,9	176	129	499	3,9	329	170
Komárom-Esztergom	1 135	10,8	698	437	1 340	10,5	950	390
Nógrád	804	7,6	687	117	712	5,5	609	103
Pest	1 947	18,6	1598	349	2 105	16,5	1688	417
Szlovákok összesen	10 459				12 745			
			2001					
Budapest	1 528	8,6			1 513	12,8		
Békés	5 022	28,3	1404	3618	3 567	30,1	775	2792
Borsod-Abaúj-Zemplén	1 150	6,49	754	396	547	4,6	291	256
Csongrád	359	2,0	147	212	369	3,1	197	172
Komárom-Esztergom	2 795	15,7	2117	678	1 384	11,7	878	506
Nógrád	1 778	10,0	1694	84	769	6,5	674	95
Pest	3 472	19,6	2690	782	2 629	22,2	1912	717
Szlovákok összesen	17 693				11 817			

megyében, Csongrádban és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 500 felett van a szlovák anyanyelvűek száma. A többi megyében 20 és 277 fő között ingadozik a létszám.

1990-ben az első négy helyen ugyanaz a sorrend, Békés megye 5070, Pest megye 2105, Komárom-Esztergom megye 1340, Budapest 934 fő. Borsod-Abaúj-Zemplén megye megelőzi Nógrádot és Csongrád megyét. A többi megyében 35 és 288 fő között van a szlovákok száma anyanyelvűk alapján. Minden kiemelt megyében csökkenő tendencia figyelhető meg, kivéve Borsod-Abaúj-Zemplén megyét.

2001-ben még mindig Békés megye van az élen (3567 fő), melyet Pest megye követ 2629 fővel, azonban utána Budapest következik, ahol 1513 szlovák anyanyelvű él, ezt követi csak Komárom-Esztergom megye (1384 fő). Ezen kívül Nógrád megyében és Borsod-Abaúj-Zemplén megyében haladja meg a szlovákok száma az 500 főt, a többi megyében 18–369 fő között van a szlovákok száma. Az anyanyelvet bevallók száma Békésben, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében és Csongrádban csökken, a többi kiemelt megyében és Budapesten viszont nő.

A 3. táblázat azt mutatja, hogy a szlovákok hány százaléka él a kiemelt megyékben, illetve Budapesten.

A megyék közül kiemelt fontosságú Békés megye, ahol a szlovákság legnagyobb számban él, és élt eddig is. 1980-ban nemzetiség szerint a magyarországi szlovákok 40,7%, anyanyelvük szerint pedig 49,3%-a élt itt. Ezek a számok 2001-re csökkentek, nemzetiség szerint 28,3%-ra, anyanyelv szerint pedig 30,1%-ra. Pest megyében viszont nő a szlovák lakosság aránya, hiszen míg 1980-ban nemzetiségük szerint itt élt a szlovákok 19,3%-a, anyanyelvük szerint pedig 15,7%, addig ez 2001-re 19,6%, illetve 22,2%. Nagyobb százalékban élnek még a szlovákok Komárom-Esztergom megyében, itt a százalékos arányuk 1980-ban 10,5% és 9,7% volt, 2001-re 15,7%, illetve 11,7%. Budapest szintén kiemelkedő helyet foglal el, kiemelt megyének tekinthető még Nógrád, Borsod-Abaúj-Zemplén és Csongrád is, bár itt csökkenés figyelhető meg.

Kiemelt települések

Az alábbi két táblázat a három népszámlálás adatainak fényében részletesen bemutatja a kiemelt települések összlakosságát, ehhez mérten a nemzetiségi és az anyanyelvi lakosság arányát. A 4. táblázat azt a húsz települést mutatja, ahol a szlovákok nemzetiség szerint a legnagyobb számban élnek,³ az 5. táblázat pedig azt a huszat, ahol anyanyelv szerint élnek a legtöbben.⁴ A helységek kiválasztásánál a 2001. évi népszámlálási adato-

³ 1687 fő (Békéscsaba) – 185 fő (Erdőkürt).

⁴ 1513 fő (Budapest) – 93 fő (Tatabánya).

kat tekintettem kiindulópontnak, ennek alapján a húsz-húsz településből 14 megegyezik. Minden településen alakult szlovák kisebbségi önkormányzat; nagy részük 1994 óta működik. A településeket megyei bontásban vettem fel a listára.

Bács-Kiskun megyében egyedül Kiskőrös került fel a listára. Az 1980-as népszámlálás adatait figyelembe véve nemzetiség szerint 11, anyanyelv szerint pedig 21 fő vallotta szlováknak magát, és 1990-ben sem történt látványos változás. 2001-re viszont már 274 a szlovák nemzetiségűek száma a városban, és az anyanyelvet tekintve is nőtt ez a szám.

Békés megyében Békéscsabán nemzetiség szerint nőtt (majdnem két és félszeresére), anyanyelv szerint viszont csökkent a szlovák lakosság. Tótkomlós – ahol igen nagy arányban éltek szlovákok, mind nemzetiség, mind anyanyelv szerint – csökkenő tendenciát mutat (26,9%-ról 17,7%-ra, illetve 35,3%-ról 17,9%-ra). Igen érdekes Kardos, ahol az 1980-as 0,8%-hoz képest 2001-ben már 43,5% a szlovák nemzetiségű, az anyanyelvi bevallásokat tekintve is elég nagy a változás, de csupán háromszoros növekedés figyelhető meg: 5,18%-ról 15,6%-ra nőtt a szlovákság aránya. Kardoshoz hasonló Örménykút esete is, ahol míg 1980-ban egyetlen lakos sem vallotta magát szlovák nemzetiségűnek, addig a 2001-es népszámlálási adatok szerint 191 fő, vagyis az összlakosság 36,3%-a. Kétsopronyban a nemzetiségi bevallásokat nézve folyamatos növekedés, míg az anyanyelv tekintetében folyamatos csökkenés figyelhető meg.

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében legnagyobb lélekszámban Répáshután élnek a szlovákok, és kiemelkedik még Bükkzentkereszt, ahol míg 1980-ban egyetlen szlovák sem élt nemzetiségét tekintve, anyanyelvét tekintve pedig egyetlen fő, addig 2001-ben nemzetisége szerint 20,3%, vagyis 259 fő. Ha az anyanyelvi bevallások húszas listáját nézzük, akkor Miskolc is felkerül a listára.

Csongrád megyében megint csak az anyanyelvi bevallások miatt került fel a listára Pitvaros és Szeged, noha itt sem mondható a szlovák anyanyelvűek száma különösebben jelentősnek. Pitvaroson folyamatosan csökken a szlovák anyanyelvűek száma, Szegeden viszont növekedést mutat.

Komárom-Esztergom megyében Piliscséven 1980-ban nemzetiségét tekintve a lakosság 1,3%-a, anyanyelvét tekintve pedig 8,8%-a vallotta magát szlováknak. 1990-re a nemzetiségi bevallások vonatkozásában kiugróan nagy (16,3%-os, illetve 15,8%-os) növekedés figyelhető meg. Ugyanilyen nagy a különbség 2001-ben: míg a lakosság száma nem változott, addig nemzetiségét tekintve már 45,7% vallotta magát szlováknak, anyanyelvének viszont már csak 13,4% tekinti a szlovákot, ugyanakkor a lakosság 27,5%-a beszéli a szlovák nyelvet. Említést érdemel még Sárísáp, ahol 1980-ban csupán 2 fő, 2001-ben viszont már 405 fő vallotta magát szlovák nemzetiségűnek.

Nógrád megyében Erdőkürt folyamatos növekedést mutat. Felsőpetényben 1980-ban egyetlen lakos sem vallotta magát szlovák nemzetiségűnek, 1990-ben is csak 32 fő, 2001-ben viszont már 274, ami a helyi lakosság 35,7%-át jelenti. Ami az anyanyelvi bevallásokat illeti, folyamatos növekedés figyelhető meg.

Pest megyében, Pilisszentkereszten 1980-ban 28,2%, illetve 46,4%, 1990-ben 48,4% és 52%, 2001-ben pedig nemzetiségét tekintve 54,6%, tehát a falu nagyobb része szlovák, a szlovák nyelvet családi, baráti körben használók száma pedig a lakosság 44,8%-a. Pilisszántón az 1980-as és a 2001-es adatok között nincsen lényeges különbség, Dabason pedig az 1980-as anyanyelvi adatokhoz képest jelentős a csökkenés.

Eszerint tehát 2001-ben Békéscsabán él a legtöbb szlovák nemzetiségű, ezt Budapest⁵ követi, majd Pilisszentkereszt, Tótkomlós és Piliscsév következik. Ezekben a településeken a szlovák nemzetiségű lakosok száma meghaladja az ezret. A többi kiválasztott településen jóval kisebb a szlovák nemzetiségűek száma, 466 (Szarvas) és 185 (Erdőkürt) között van. Ha az anyanyelvi bevallásokat nézzük, az első helyen 2001-ben Budapest szerepel, ezt Békéscsaba követi, majd Tótkomlós, Pilisszentkereszt és Piliscsév következik. A többi kiválasztott településen a szlovák anyanyelvűek száma 296 fő (Esztergom) és 93 fő (Tatabánya) között mozog, és négy olyan település van, ahol a szlovák anyanyelvűek száma nem éri el a 100 főt sem.

4. táblázat. Kiemelt települések - nemzetiség szerint

Település	L	N	%	A	%
1980					
Budapest	2 059 347	686	0,03	1054	0,05
<i>Bács-Kiskun megye</i>					
Kiskőrös	15 616	11	0,07	21	0,13
<i>Békés megye</i>					
Békéscsaba	68 612	679	0,98	2794	4,07
Szarvas	20 608	307	1,48	480	2,3
Tótkomlós	8 007	2158	26,9	2832	35,3
Kardos	1 118	10	0,8	58	5,18
Kétsoprony	1 633	37	2,2	262	16
Örménykút	846	-	-	2	0,2
<i>Borsod-Abaúj-Zemplén megye</i>					
Répáshuta	623	246	39,4	48	7,7
Bükkszentkereszt	1 375	-	-	1	0,07

⁵ Budapest kerületeit külön nem vettem fel a táblázatba.

4. táblázat (folytatás)

Település	L	N	%	A	%
1980					
<i>Komárom-Esztergom megye</i>					
Esztergom	30 870	218	0,7	284	0,9
Keszthely	2 384	449	18,8	719	30,1
Piliscsév	2 452	33	1,3	218	8,8
Sárisáp	4 128	2	0,04	4	0,092
Tardos(bánya)	1 549	105	6,7	70	4,5
<i>Nógrád megye</i>					
Erdőkürt	754	134	17,7	128	16,9
Felsőpetény	905	-	-	27	2,9
<i>Pest megye</i>					
Pilisszántó	2 016	381	18,8	303	15
Pilisszentkereszt	2 104	594	28,2	977	46,4
Dabas	14 248	267	1,8	463	3,28
1990					
Budapest	2 016 774	802	0,039	934	0,04
<i>Bács-Kiskun megye</i>					
Kiskőrös	14 911	23	0,15	20	0,13
<i>Békés megye</i>					
Békéscsaba	67 609	820	1,2	1735	2,56
Szarvas	18 934	82	0,4	121	0,63
Tótkomlós	7 128	1510	21,1	2000	28,05
Kardos	910	19	2,09	19	2,0
Kétsoprony	1 542	114	7,39	162	10,5
Örménykút	616	3	0,48	1	0,16
<i>Borsod-Abaúj-Zemplén megye</i>					
Répáshuta	574	291	50,6	207	36,08
Bükkszentkereszt	1374	97	7,05	54	3,93
<i>Komárom-Esztergom megye</i>					
Esztergom	29 841	260	0,87	263	0,88
Keszthely	2 322	118	5,08	336	14,4
Piliscsév	2 314	379	16,3	367	15,8
Sárisáp	3 715	26	0,69	33	0,88
Tardos(bánya)	1 611	66	4,09	74	4,59
<i>Nógrád megye</i>					
Erdőkürt	630	148	23,4	180	28,5
Felsőpetény	788	32	4,06	39	4,98
<i>Pest megye</i>					
Pilisszántó	1 970	143	7,25	163	8,27
Pilisszentkereszt	2 054	996	48,4	1084	52
Dabas	14 800	191	1,29	278	1,87

4. táblázat (folytatás)

Település	L	N	%	A	%
2001					
Budapest	1 777 921	1528	0,085	1513	0,085
<i>Bács-Kiskun megye</i>					
Kiskőrös	15 352	274	1,78	94	0,6
<i>Békés megye</i>					
Békéscsaba	67 968	1687	2,48	1235	1,8
Szarvas	18 497	466	2,5	162	0,87
Tótkomlós	6 547	1159	17,7	1175	17,9
Kardos	793	345	43,5	124	15,6
Kétsoprony	1 559	413	26,4	108	6,9
Örménykút	526	191	36,3	13	2,4
<i>Borsod-Abaúj-Zemplén megye</i>					
Répáshuta	551	268	48,6	142	25,7
Bükkszentkereszt	1 274	259	20,3	11	0,86
<i>Komárom-Esztergom megye</i>					
Esztergom	29 452	321	1,08	296	1
Keszthely	2 556	237	9,2	232	9,07
Piliscsév	2 314	1059	45,7	311	13,4
Sárisáp	2 918	405	13,8	85	2,9
Tardos(bánya)	1 629	255	15,6	90	5,52
<i>Nógrád megye</i>					
Erdőkürt	611	185	30,2	88	14,4
Felsőpetény	766	274	35,7	50	6,5
<i>Pest megye</i>					
Pilisszántó	2 120	416	19,6	287	13,5
Pilisszentkereszt	2 170	1185	54,6	922	42,4
Dabas	15 841	299	1,88	163	1,02

5. táblázat. Kiemelt települések – anyanyelv szerint

Település	L	N	%	A	%
1980					
Budapest	2 059 347	686	0,03	1054	0,05
<i>Bács-Kiskun megye</i>					
Kiskőrös	15 616	11	0,07	21	0,13
<i>Békés megye</i>					
Békéscsaba	68 612	679	0,98	2794	4,07
Szarvas	20 608	307	1,48	480	2,3
Tótkomlós	8 007	2158	26,9	2832	35,3
Kardos	1 118	10	0,8	58	5,18
Kétsoprony	1 633	37	2,2	262	16
Nagybánhegyes	1 956	186	9,5	422	21,5
<i>Borsod-Abaúj-Zemplén megye</i>					
Répáshuta	623	246	39,4	48	7,7
Miskolc	208 103	60	0,02	101	0,04
<i>Csongrád megye</i>					
Pitvaros	1 685	157	9,3	244	14,48
Szeged	170 794	56	0,03	98	0,05
<i>Komárom-Esztergom megye</i>					
Keszthely	2 384	449	18,8	719	30,1
Piliscsév	2 452	33	1,3	218	8,8
Esztergom	30 870	218	0,7	284	0,9
Tatabánya	75 971	26	0,03	44	0,05
<i>Nógrád megye</i>					
Galgaguta	904	42	4,6	68	7,5
<i>Pest megye</i>					
Pilisszántó	2 016	381	18,8	303	15
Pilisszentkereszt	2 104	594	28,2	977	46,4
Dabas	14 248	267	1,8	463	3,28
1990					
Budapest	2 016 774	802	0,039	934	0,04
<i>Bács-Kiskun megye</i>					
Kiskőrös	14 911	23	0,15	20	0,13
<i>Békés megye</i>					
Békéscsaba	67 609	820	1,2	1735	2,56
Szarvas	18 934	82	0,4	121	0,63
Tótkomlós	7 128	1510	21,1	2000	28,05
Kardos	910	19	2,09	19	2,0
Kétsoprony	1 542	114	7,39	162	10,5
Nagybánhelyes	1 802	214	11,8	339	18,8
<i>Borsod-Abaúj-Zemplén megye</i>					
Répáshuta	574	291	50,6	207	36,08
Miskolc	196 442	81	0,04	87	0,04

5. táblázat (folytatás)

Település	L	N	%	A	%
<i>Csongrád megye</i>					
Pitvaros	1 575	106	6,7	168	10,6
Szeged	175 301	95	0,05	116	0,06
<i>Komárom-Esztergom megye</i>					
Kesztlőc	2 322	118	5,08	336	14,4
Piliscsév	2 314	379	16,3	367	15,8
Esztergom	29 841	260	0,87	263	0,88
Tatabánya	74 277	59	0,079	60	0,08
<i>Nógrád megye</i>					
Galgaguta	771	110	14,2	28	3,6
<i>Pest megye</i>					
Pilisszántó	1 970	143	7,25	163	8,27
Pilisszentkereszt	2 054	996	48,4	1084	52
Dabas	14 800	191	1,29	278	1,87
2001					
Budapest	1 777 921	1528	0,085	1513	0,085
<i>Bács-Kiskun megye</i>					
Kiskőrös	15 352	274	1,78	94	0,6
<i>Békés megye</i>					
Békéscsaba	67 968	1687	2,48	1235	1,8
Szarvas	18 497	466	2,5	162	0,87
Tótkomlós	6 547	1159	17,7	1175	17,9
Kardos	793	345	43,5	124	15,6
Kétsoprony	1 559	413	26,4	108	6,9
Nagybánhegyes	1 490	88	5,9	156	10,4
<i>Borsod-Abaúj-Zemplén megye</i>					
Répáshuta	551	268	48,6	142	25,7
Miskolc	184 125	185	0,1	126	0,06
<i>Csongrád megye</i>					
Pitvaros	1 500	85	5,66	99	6,6
Szeged	168 273	152	0,09	126	0,07
<i>Komárom-Esztergom megye</i>					
Kesztlőc	2 556	237	9,2	232	9,07
Piliscsév	2 314	1059	45,7	311	13,4
Esztergom	29 452	321	1,08	296	1,0
Tatabánya	72 470	175	0,24	93	0,12
<i>Nógrád megye</i>					
Galgaguta	738	145	19,6	95	12,8
<i>Pest megye</i>					
Pilisszántó	2 120	416	19,6	287	13,5
Pilisszentkereszt	2 170	1185	54,6	922	42,4
Dabas	15 841	299	1,88	163	1,02

6.
Nemzeti-kulturális igényű népesség 1980–2001
a legtöbb szlovák nemzetiségű lakott

Nemzetiségi kulturális igényű							
Település	L	N	%	A	%	Összesen	Egy- értelműen nemzeti- ségi
Budapest*	2 059 347	686	0,03	1054	0,05	-	-
<i>Bács-Kiskun megye</i>							
Kiskőrös*	15 616	11	0,07	21	0,13	-	-
<i>Békés megye</i>							
Békéscsaba*	68 612	679	0,98	2794	4,07	-	-
Szarvas*	20 608	307	1,48	480	2,3	-	-
Tótkomlós	8 007	2158	26,9	2832	35,3	3875	3344
Kardos	1 118	10	0,8	58	5,18	1081	230
Kétsoprony*	1 633	37	2,2	262	16	-	-
Örménykút	846	-	-	2	0,2	738	272
<i>Borsod-Abaúj-Zemplén megye</i>							
Répáshuta	623	246	39,4	48	7,7	551	444
Bükkszentkereszt	1 375	-	-	1	0,07	901	209
<i>Komárom-Esztergom megye</i>							
Esztergom*	30 870	218	0,7	284	0,9	-	-
Keszthely	2 384	449	18,8	719	30,1	2166	1606
Piliscsév	2 452	33	1,3	218	8,8	2070	1290
Sárisáp	4 128	2	0,04	4	0,092	1465	522
Tardos*	-	-	-	-	-	-	-
<i>Nógrád megye</i>							
Erdőkürt	754	134	17,7	128	16,9	452	100
Felsőpetény	905	-	-	27	2,9	545	314
<i>Pest megye</i>							
Dabas	14 248	267	1,8	468	3,28	4565	3815
Pilisszántó	2 016	381	18,8	303	15	1689	1105
Pilisszentkereszt	2 104	594	28,2	977	46,4	1717	1106

*Nem szerepel a Hoóz-féle minősítésben.

táblázat
(a Hoóz-féle minősítés és az a 20 település, ahol a 2001. évi népszámlálási adatok alapján)

népesség 1980		2001	Ebből			
Nemzetiségileg vegyes, nyelvileg		L	nemzeti-séghez tartozók	kulturális értékekhez, hagyományokhoz kötődők	anya nyelvűek	nyelvet családi, baráti körben használók
nem asszimilálódott	asszimilálódott	száma				
-	-	1 777 921	1528	2362	1513	1570
-	-	15 352	274	376	94	148
-	-	67 986	1687	2688	1235	2291
-	-	18 497	466	872	162	935
446	85	6 547	1159	1370	1175	1146
851	-	793	345	362	124	321
-	-	1 559	413	373	108	294
466	-	526	191	191	13	172
107	-	551	268	286	142	175
71	32	1 274	259	306	11	173
-	-	29 452	321	327	296	287
533	27	2 556	237	694	232	322
779	1	2 314	1059	1250	311	637
148	795	2 918	405	680	85	414
-	-	1 629	255	448	90	282
10	342	611	185	247	88	125
200	31	766	274	284	50	136
624	126	15 841	299	346	163	820
584	-	2 120	416	580	287	480
542	69	2 170	1185	1493	922	973

7.
Nemzeti-kulturális igényű népesség 1980–2001
a legtöbb szlovák anyanyelvű lakott

Nemzetiségi kulturális igényű							
Település	L	N	%	A	%	Összesen	Egy- értelműen nemzeti- ségi
Budapest*	2 059 347	686	0,03	1054	0,05	-	-
<i>Bács-Kiskun megye</i>							
Kiskőrös*	15 616	11	0,07	21	0,13	-	-
<i>Békés megye</i>							
Békéscsaba *	68 612	679	0,98	2794	4,07	-	-
Szarvas*	20 608	307	1,48	480	2,3	-	-
Tótkomlós	8 007	2158	26,9	2832	35,3	3875	3344
Kardos	1 118	10	0,8	58	5,18	1081	230
Kétsoprony*	1 633	37	2,2	262	16	-	-
Nagybánhegyes	1 956	186	9,5	422	21,5	620	396
<i>Borsod-Abaúj-Zemplén megye</i>							
Miskolc*	208 103	60	0,02	101	0,04	-	-
Répáshuta	623	246	39,4	48	7,7	551	444
<i>Csongrád megye</i>							
Szeged*	170 794	56	0,03	98	0,05	-	-
Pitvaros	1685	157	9,3	244	14,48	311	216
<i>Komárom-Esztergom megye</i>							
Esztergom*	30 870	218	0,7	284	0,9	-	-
Keszthely	2 384	449	18,8	719	30,1	2166	1606
Piliscsév	2 452	33	1,3	218	8,8	2070	1290
Tatabánya*	75 971	26	0,03	44	0,05	-	-
<i>Nógrád megye</i>							
Galguta	904	42	4,6	68	7,5	421	225
<i>Pest megye</i>							
Dabas	14 248	267	1,8	468	3,28	4565	3815
Pilisszántó	2 016	381	18,8	303	15	1689	1105
Pilisszentkereszt	2 104	594	28,2	977	46,4	1717	1106

* Nem szerepel a Hoóz-féle minősítésben.

táblázat
(a Hoóz-féle minősítés és az a 20 település, ahol a 2001. évi népszámlálási adatok alapján)

népesség 1980		2001	Ebből			
Nemzetiségileg vegyes, nyelvileg		L	nemzeti-séghez tartozók	kulturális értékekhez, hagyományokhoz kötődők	anya nyelvűek	nyelvet családi, baráti körben használók
nem asszimilálódott	asszimilálódott	száma				
-	-	1 777 921	1528	2362	1513	1570
-	-	15 352	274	376	94	148
-	-	67 986	1687	2688	1235	2291
-	-	18 497	466	872	162	935
446	85	6 547	1159	1370	1175	1146
851	-	793	345	362	124	321
-	-	1 559	413	373	108	294
163	61	1 490	88	104	156	77
-	-	184 125	185	261	126	170
107	-	551	268	286	142	175
-	-	168 273	152	230	126	141
95	-	1 500	85	117	99	94
-	-	29 452	321	327	296	287
533	27	2 556	237	694	232	322
779	1	2 314	1059	1250	311	637
-	-	72 470	175	295	93	127
153	43	738	145	295	95	122
624	126	15 841	299	346	163	820
584	-	2 120	416	580	287	480
542	69	2 170	1185	1493	922	973

Az 1980. évi népszámlálást követően sor került egy kiegészítő adatgyűjtésre, amely egy, a helyi lakosságot jól ismerő, elfogulatlan személy „minősítésével” történt. Arra voltak kíváncsiak, hogy a népszámlálási adatok mennyire fedik a valóságot. Ezt a módszert azonban csak a községekben vélték alkalmazhatónak, ezért a városi lakosságra a vizsgálódást nem terjesztették ki.⁶ Az adatgyűjtést a tanácsok hajtották végre a KSH szakmai irányítása mellett. A „minősítés” családonként történt, így az egyes családok nemzetiségi jellegét, nem pedig az egyes személyek hovatartozását jelenti. (Ez elkerülhetetlenül azzal járt, hogy a nemzetiségileg vegyes összetételű családok valamely magyar tagját is nemzetiséginek tekintették és akként vették számba.) A „minősítés” során az alábbi kategóriákat használták:

- a) egyértelműen nemzetiségi-kulturális igényű;
- b) nemzetiségileg vegyes, nyelvileg nem asszimilálódott;
- c) nemzetiségileg vegyes, nyelvileg asszimilálódott családok.

A fenti csoportokba tartozó családok tagjait „nemzetiségi-kulturális igényű népesség”-nek nevezték.

A táblázatokból kitűnik, hogy az 1980-as népszámlálási adatok alapján majdnem minden településen az anyanyelvet beszélők száma magasabb, mint a nemzetiségi megítélés alá esőké. Az is megállapítható, hogy az anyanyelvi és nemzetiségi megítélés alá esők száma jóval meghaladja az önbevallások számát. Kardoson például 1980-ban a népszámlálási adatok szerint a szlovák nemzetiségűek száma 10 fő, míg a tanács minősítés szerint egyértelműen nemzetiségi 230, és nemzetiségileg vegyes, nyelvileg nem asszimilálódott 851 fő, tehát a falu több mint 95%-a szlovák. Hasonlóan nagy különbség figyelhető meg a többi településen is. Ami az egyértelműen nemzetiségiek arányát illeti, ez meghaladja a nemzetiségileg vegyes nemzetiség arányait. A nemzetiségileg vegyes, de nyelvileg nem asszimilálódottak aránya a települések többségében magasabb, mint az asszimilálódottaké, van azonban néhány olyan település, ahol ez a szám a legmagasabb, és megelőzi az egyértelműen nemzetiségieket is (Sárisáp, Erdőkürt).

Ha a 2001. évi népszámlálási adatokat nézzük (négy kategória), a vizsgált településeken legnagyobb számban a szlovák kulturális értékekhez, hagyományokhoz kötődők szerepelnek, és csak két településen élnek nemzetiségük szerint a legtöbben (Kétsoprony, Miskolc), Örménykúton pedig megegyezik e két kategória száma. Csupán Nagybánhegyesen élnek anyanyelvük alapján a legtöbben. Ami a nyelvet családi, baráti körben használók kategóriáját illeti, Szarvason és Dabason élnek közülük a legtöbben. Az anyanyelvi bevallások számánál jóval többen állították,

⁶ Így természetesen nincs adat az általam vizsgált települések között szereplő 10 város esetében.

hogyan a nyelvet családi, baráti körben beszélik. Kivételt csupán Tótkomlós, Esztergom, Nagybánhegyes és Pitvaros képez. Nagybánhegyesen több, mint kétszer annyian voltak, mint a nyelvet baráti, családi körben használók, a többi település esetében azonban ilyen nagy eltérésekről nem beszélhetünk.

Összefoglalva elmondható, hogy míg 1980-ban minden megyében több volt az anyanyelvi bevallások száma, mint a nemzetiségieké, addig 1990-re csökkenés figyelhető meg, és 2001-re ez az arány megfordult, tehát az anyanyelv helyett a kulturális identitás, kulturális kötődés vált meghatározóvá. Ebben a folyamatban jelentős szerepe lehet az 1993-as nemzetiségi törvénynek, a kisebbségi önkormányzatok megalakulásának, amely pozitívan hatott a nemzetiség vállalására, és az sem elhanyagolható szempont, hogy névtelenül mindenki bátrabban vállalja nemzetiségét. Ugyanakkor erőteljes a nyelvi asszimiláció, melynek oka a falvakból való elvándorlás, a városokba tömörülés,⁷ a falvak elöregedése csakúgy, mint az a tény, hogy az a generáció, amely a szlovák nyelvet (és nem irodalmi nyelvet) még otthon tanulta, mára kihalóban van, a fiatalabb nemzedékek körében pedig egyre többen a magyart tekintik anyanyelvüknek.

⁷ Bár a szlovákok többsége még mindig falvakban él.